

NORDLAND STATSADVOKATEMBETER

Politimesteren i Nordland politidistrikt

RAPPORT ETTER INSPEKSJON VED DE GEOGRAFISKE DRIFTSENHETENE GDE RANA OG GDE HELGELAND 15. TIL 17. OKTOBER 2019

Innhold

I.	Innledning	2
II.	Tidligere tilsyn – har politiet forbedret seg på de punkter som ble undersøkt sist?	2
	a. Forhold som ble påpekt i tilsynet i 2017	3
	b. Status i dag på de forhold som ble påpekt i 2017	3
III.	GDE Rana	4
	a. Kriminalitetsutvikling	4
	b. Oppklaringsprosent	4
	c. Saksbehandlingstid	5
	d. Restanser	5
	e. Organiseringen av etterforskningen i GDE Rana – saksflyt mellom etterforsker og påtalejurist	6
IV.	GDE Helgeland	7
	a. Kriminalitetsutvikling	7
	b. Oppklaringsprosent	7
	c. Saksbehandlingstid	8
	d. Restanser	8
	e. Organiseringen av etterforskningen i GDE Helgeland – saksflyt mellom etterforsker og påtalejurist	8
V.	Felles for begge driftsenheter	9
	a. Samarbeidet med FSI	9
	b. Påtaleledelse	9
	c. Lyd- og bildeopptak av fornærmede og mistenkte i voldtektssaker	9
	d. Etterforskningsplaner	10
	e. Implementering av landsdekkende prioriteringer og annen sentral informasjon om straffesaksbehandlingen	11
	f. Oversendelse til retten av tiltaler utferdiget av politiet iht. egen kompetanse – tidsbruk	11

g.	Klagesaker med siktet og omgjøringsfrist	12
h.	Kontorstøtte (administrativ støtte)	12
i.	Purring og orienteringer til fornærmede om sakens utvikling	12
j.	Saker om økonomiske lovbrudd.....	13
k.	Utvalgte saker med tilrettelagte avhør	13
VI.	Oppsummering og forbedringspunkter i årets tilsyn.....	14

I. Innledning

I perioden 15. til 17. 10 2019 gjennomførte statsadvokat Thor Erik Høiskar og statsadvokat Erik Thronæs inspeksjon ved de geografiske driftsenhetene GDE Rana og GDE Helgeland.

I forkant av inspeksjonen undersøkte statsadvokatene 30 saker hvor påtalemyndigheten i politiet utferdiget tiltalebeslutning i.h.t. egen kompetanse, og hvor tidsbruken fra utferdigelsen av tiltalen til saken ble oversendt retten med hovedforhandlingsbegjæring ble målt.

Inspeksjonen var sentrert mot de områder som er angitt i riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv nr. 1/2019, og riksadvokatens føringer for fagledelse i 2019, jf. brev av 21.12.2018.

Statsadvokatene startet med å se på sist avgitte tilsynsrapport og noen utvalgte punkter som ble påpekt der, for å se om det har vært noen utvikling. Sitat fra utvalgte punkter i siste tilsynsrapport er inntatt under pkt.II. Utviklingen for de utvalgte punktene vil bli kommentert senere ulike steder i rapporten. Inspeksjonen hadde videre fokus mot bl.a. politiets saksbehandlingstid generelt, og i de prioriterte sakene spesielt, restansesituasjonen, generelle rutiner for straffesaksbehandlingen, samhandling med politidistriktets felles straffesaksinntak (FSI) og rutiner for underretning om saksavgjørelse og håndtering av klagesaker.

Videre har statsadvokatene undersøkt 19 saker om seksuelle overgrep og mishandling i nære relasjoner hvor det var gjennomført tilrettelagt avhør, for å se på hva som var gjort av etterforskingsskritt før det ble tatt tilrettelagt avhør, og politiets arbeid etter at første tilrettelagte avhør var gjennomført.

Under tilsynet hadde statsadvokatene individuelle samtaler med regionspåtaleleder, påtalejurister og personell knyttet til etterforskning, samt personell med etterforskningsledelse.

Informasjon som fremkom under tilsynet utfylles av statsadvokatenes erfaringer gjennom løpende straffesaksbehandling.

Under tilsynet ble det avdekket at etterforskningsarbeidet har vært innrettet på noe ulik måte mellom GDE Rana og GDE Helgeland. Dette vil bli omtalt nærmere nedenfor i rapporten. Det ble imidlertid opplyst at GDE Rana nå er inne i et "endringsvindu", og at man fremover vil justere retning og innrette seg mer slik man har organisert seg ved GDE Helgeland.

II. Tidligere tilsyn – har politiet forbedret seg på de punkter som ble undersøkt sist?

Siste tilsyn/inspeksjon i Nordland politidistrikt ble gjennomført i perioden 18. til 29. september 2017. Tilsynet ble da gjennomført ved driftsenhetene i Bodø, Mosjøen, Mo i Rana, Salten, Narvik og Svolvær. I tillegg ble tilsynet lagt opp med besøk og møte med Barnehuset i Bodø og Mosjøen.

Det ble avdekket flere forhold som statsadvokatene påpekte i nevnte tilsyn. I forhold til årets tilsyn har vi sett på om politiet har forbedret de punktene som ble påpekt etter tilsynet i 2017.

Tilsynet i 2017 hadde et noe bredere omfang, slik at vi kun har sett på de forhold som er felles for tidligere tilsyn og årets tilsyn.

a. Forhold som ble påpekt i tilsynet i 2017

For enkelhets skyld siteres det fra oppsummeringen etter siste tilsyn, jf. tilsynsrapport 25. oktober 2017 pkt. VIII, hvorfra hitsettes:

"

- *Distriktet har hatt en negativ restanseutvikling over tid, men et planmessig restansearbeid ser nå ut til å snu utviklingen. Nedbygging av restansene må sammen med sakenes alder skje i henhold til gjeldende prioriteringer.*
- *Det er økt bevissthet om bruk av etterforskningsplaner, men juristene involverer seg i for liten grad både på beslutningsstadiet og i det nærmere innhold i planen. Det vises til riksadvokaten retningslinjer i brev av 8. november 2013 og 30. mars 2015. Politiet bes påse at det i BL/saksdokumenter kan konstateres hvorvidt etterforskningsplan er brukt i saken.*
- *I saker med tilrettelagt avhør av barn på feltet vold i nære relasjoner ferdigstilles sakene raskt, og etterforskningen bedømmes som gjennomgående uttømmende og god. Politiet bør i flere saker gjøre undersøkelser i etterkant av anmeldelse/melding før tilrettelagt avhør besluttet. Beslutninger om tilrettelagt avhør må forankres i en reell påtalemessig vurdering av hvorvidt det er tilstrekkelig grunnlag for etterforskning, jf her også riksadvokatens alminnelige retningslinjer i rundskriv 3/1999, punkt II/4. Beslutningen - negativ eller positiv - må ha notoritet.*

... ..

- *Politidistriktet må iverksette tiltak for å bedre implementeringen av landsdekkende prioriteringer på straffesaksområdet. Det samme gjelder annen sentral faglig styringsinformasjon, som eksempelvis riksadvokaten rundskriv om krav til straffesaksbehandlingen i politiet og øvrige rundskriv med faglige retningslinjer for ulike saksområder.*
- *Tiltalebeslutninger, enten disse utferdiges av statsadvokat eller politijurist, må innen 2 uker oversendes retten med anmodning om berømmelse, og forkynnes for tiltalte. Hvis forkynnelse av praktiske grunner avventes til saken skal påstevnes, må tiltalte på annen måte underrettes om tiltalevedtaket, jf tilsvarende bestemmelse for fornærmede i straffeprosessloven § 264 a.*
- *Henvendelser om status i straffesaker må besvares på en opplysende måte og innen rimelig tid. Politi bes innarbeide rutiner for informasjon til siktede og eventuelle fornærmede/anmeldere i tilfelle der saksbehandlingen trekker ut i tid. Informasjonen må minimum opplyse om at saken er under etterforskning, når den forventes ferdigstilt og hvem som er saksansvarlig. På hvilke tidspunkt informasjon skal gis avgjøres av politiet, men statsadvokatene antar det i alminnelighet ikke bør gå mer enn 6 måneder fra opprettelse av saken, med mindre de involverte på annen måte er kjent med status."*

b. Status i dag på de forhold som ble påpekt i 2017

- Restansesituasjonen i de to GDE-ene er bedre i dag enn i 2017. Statsadvokatene opplever at distriktet har bedre kontroll med sakene, selv om det fortsatt ligger noen eldre saker til etterforskning, og at det gjennomføres jevnlige restanseaksjoner. (Se nærmere om dette under punkt III d og IV d)
- Juristene er fortsatt, slik statsadvokatene oppfattet det, for lite involvert i utarbeidelse og vedlikehold av etterforskningsplaner. (Dette er beskrevet nærmere under punkt V d)
- I de sakene som ble undersøkt og hvor det var foretatt tilrettelagte avhør var det gjort en del undersøkelser i etterkant av anmeldelse og før det ble tatt tilrettelagt avhør. Det er fortsatt et rom for forbedring knyttet til notoritet om beslutninger (positive eller negative) om grunnlaget for tilrettelagt avhør. (Se nærmere under punkt V k)
- Det er fortsatt rom for noe forbedring når det gjelder implementering av landsdekkende prioriteringer og sentral styringsinformasjon innen straffesaksområdet. Juristene får oversendt prioritering- og styringsinformasjon, men det overlates i litt for stor grad til den enkelte jurist å sette seg inn materialet. (Se nærmere under punkt V e)
- Tiltalebeslutninger utferdiget av statsadvokaten og av politiet iht. egen kompetanse sendes retten for berømmelse samme dag eller kort tid etter tiltaleuttak, og godt innenfor 2 ukers fristen satt etter forrige tilsyn. Dette er en klar forbedring fra forrige tilsyn. Se nærmere under punkt V f)
- Statsadvokatenes inntrykk er nå at henvendelser fra aktører eller andre impliserte i straffesaker besvares innen rimelig tid, og at sentralt involverte underrettes der saken trekker ut i tid. (se punkt V i)

III. *GDE Rana*

Geografisk driftsenhet Rana består av Rana politistasjonsdistrikt, som omfatter Mo i Rana politistasjon, Nesna lensmannskontor, Hemnes lensmannskontor og Lurøy og Træna lensmannskontor.

a. Kriminalitetsutvikling

I perioden 01.01. - 01.10.2019 ble det registrert 1269 saker totalt ved GDE Rana. For samme periode i 2018 ble det registrert 1351 saker. (Kilde PAL Strasak)

Det var en nedgang i antall registrerte narkotikasaker (fra 164 til 141), saker om vinningslovbrudd (fra 270 til 257) og i voldssaker (fra 189 til 154). Antall registrerte sedelighetssaker var stabilt, med 141 registrerte saker både i 2018, og for samme periode 2019.

b. Oppklaringsprosent

Pr. 01.10.2019 var oppklaringsprosenten generelt for alle saker ved GDE Rana på 59,1, hvilket er en liten nedgang fra 2018 (61,0). (For Nordland politidistrikt var oppklaringsprosenten 61,8 pr. 01.10.2019). (Kilde PSV Monitor JUS 319).

Oppklaringsprosenten i familievoldssaker lå på 14,3 pr. 01.10.2019 (ned fra 30,8 for samme periode i 2018).

For sedelighetssakene var oppklaringsprosenten høy, med 60,0, mot 50,0 for samme periode 2018.

c. Saksbehandlingstid

Saksbehandlingstiden for oppklarte u/18-saker ved GDE Rana var for 2019 på 141 dager (pr. 01.10.2019, jf. PSV Monitor, JUS 303 og JUS 313), en økning sammenlignet med 2018 (133 dager).

For u/18 sakene har man nå fått egen påtalejurist ved GDE Rana, og samarbeidet med etterforskere ble beskrevet som meget godt. Etter 01.02.2019 har man, ut fra det som ble opplyst under inspeksjonen, i gjennomsnitt brukt 27,4 dager hos etterforsker og 7,3 dager hos jurist fra registrering til påtaleavgjørelse i denne sakstypen.

For voldssaker med frist var saksbehandlingstiden 234 dager (en økning fra 185 dager i samme periode 2018).

I saker om seksuallovbrudd (inkludert voldtekt) brukte driftsenheten 418 dager i 2019, mot 249 i 2018. For voldtektssakene spesielt brukte driftsenheten 363 dager (en økning fra 204 dager for samme perioden 2018).

Familevoldssakene ble avgjort i løpet av 235 dager (ned fra 325 i 2018).

En forklaring på hvorfor driftsenheten har hatt økning i saksbehandlingstiden for voldssaker med frist og seksuallovbruddssaker (inkludert voldtekt) var at det er det samme personell som etterforsker disse sakstypene, og at kapasiteten til å ta unna sakene påvirkes av hvilke saker som til enhver tid er under etterforskning. Ved GDE Rana har man det siste året hatt to saker om mishandling av små barn (såkalte "babyvoldssaker" med alvorlige skader på spebarn), som har vært meget ressurskrevende å etterforske. Innsatsen her påvirker kapasiteten til å ta unna andre prioriterte saker.

d. Restanser

Pr. 01.10.2019 hadde GDE Rana en beholdning på 312 ikke påtaleavgjorte saker. Av disse var 58 eldre enn 12 måneder, mens 100 saker var mellom 7 og 12 måneder, og 154 saker mellom 4 og 6 måneder.

Av det samlede antall saker lå 200 hos etterforskerne og 112 hos påtalejuristene.

Ikke rettskraftige saker utgjorde pr. 01.10.2019 til sammen 214 saker.

Det ble opplyst at Mosjøen politistasjon våren 2019 bisto Mo i Rana politistasjon i etterforskningen av bl.a. en familievoldssak og en voldtektssak.

Situasjonen ved Mo i Rana politistasjon under inspeksjonen ble beskrevet som krevende, og statsadvokatene har fått flere eksempler på saker som etter sin art er prioriterte, men som på inspeksjonstidspunktet ikke var prioritert p.g.a. ressursmangel. Statsadvokatene ga uttrykk for at det var viktig at behov for hjelp og bistand ble formidlet til ledelsen i politidistriktet. Det minnes også om riksadvokatens mål- og prioriteringsrundskriv nr. 1/2019 pkt. V.1 side 8, hvor det uttales at "Det påligger politimesteren å sørge for en ressursallokering som sikrer at de prioriterte sakene gis den nødvendige oppfølging". Se videre rundskriv nr. 3/2018 ("Kvalitetsrundskrivet") pkt. 4.1.2 side 8.

Av aktuelle saker hvor det bør vurderes bistand til etterforskning fra andre enheter i politidistriktet, f. eks. Mosjøen politistasjon, nevnes følgende saker:

- Sak 14694858 (seksuell omgang med barn, anmeldelse januar 2019, ingen etterforskning)
- 14760410 (mishandling i nære relasjoner, anmeldelse april 2019, ingen etterforskingsskritt etter april)
- Sak 14884822 (registrert som undersøkelsessak, mulig voldtekt, mens fornærmede de facto beskriver en subjektiv opplevelse av et voldtektforsøk i anmeldelsen)
- Sak 14834068 (registrert som seksuell handling, en feilkoding for voldtekt, anmeldelse medio juni 2019, avhør fornærmede juli, og kun ett vitneavhør i oktober. Gjerningsmann navngitt)
- Sak 14806589 (mishandling i nære relasjoner, ingen etterforskning fra primo juni til medio november 2019)
- Sak 14625991 (mishandling i nære relasjoner, anmeldelse november 2018, lite etterforskning januar-juni 2019, og juni-september 2019)
- Sak 14904570/14909645 (voldtekter og mishandling i nære relasjoner, 2 fornærmede, en omfattende sak med mange vitneavhør som bør foretas, registrert i Indicia)

e. Organiseringen av etterforskningen i GDE Rana – saksflyt mellom etterforsker og påtalejurist

Det ble opplyst at GDE Rana har 4 etterforsningsledere, med opplæring i PAL for STRASAK, og med god kontroll over sakene m.t.p. prioritering. Etterforsningslederne har hovedansvar for voldssakene (grovere vold med skadefølge, og familievold), seksuallovbruddssakene, narkotika- og vinningssakene.

Under etterforsningslederne forestår, foruten enkelte etterforskere med særansvar, patruljen og kriminalvakta, samt u/18-teamet, etterforskning av massesakene.

Det utarbeides prioriteringslister (av regionspåtaleleder i samarbeid med GDE-leder og etterforsningslederne) og avholdes jevnlig prioriteringsmøter (hver 3. uke med regionspåtaleleder som pådriver). Ved behov for oppfølging av sak gikk påtalejurist direkte til etterforsker i den enkelte sak, og ikke via etterforsningsleder.

Samarbeidet mellom etterforskerne og påtalejuristene ble generelt beskrevet som godt.

Det ble beskrevet som en utfordring at noen etterforskere ble oppfattet som noe uselvstendige, men at dette nå var i endring. Det var et klart uttrykt ønske om behov for mer spesialisering og mer personell med spisskompetanse innen utvalgte saksområder (f.eks. seksuallovbrudd og familievold).

Hovedinntryket var at saker til etterforskning gikk direkte til etterforsker uten å gå via etterforsningslederne. Når en sak ble antatt ferdig etterforsket, gikk saken direkte tilbake fra den enkelte etterforsker til påtalejurist. Dette ble av flere av påtalejuristene beskrevet som en utfordring, idet juristene fikk saker tilbake som ferdig etterforsket selv om det gjensto åpenbare etterforskingsskritt som ikke var utført (som eksempel ble nevnt sak om ruspåvirket kjøring hvor det ikke var innhentet likningsopplysninger for siktede, - hvilket har betydning for fastsettelse av botens størrelse, og at det ikke ble innhentet sakkyndig uttalelse i sak om kjøring under amfetaminpåvirkning). Når saken kom tilbake til påtalejurist kunne den bli liggende en tid der, før juristen fikk gjennomgått saken, som så måtte returneres etterforsker for videre etterforskning.

Etter statsadvokatenes oppfatning bør alle saker gå fra etterforsker via etterforsningsleder til jurist, og samme vei tilbake, dersom jurist ønsker ytterligere etterforskingsskritt. Dette anses som en god kvalitetssikring, og vil over tid være mer effektivt.

Statsadvokatene bemerker at det er viktig at etterforskerne utarbeider en arbeidslogg eller et notat hvor det gis en beskrivelse av hva som er utført av etterforskning, og hvorfor etterforskningen anses sluttført. Dette "tvinger" etterforsker til å tenke gjennom om det er ytterligere etterforskingsskritt som bør utføres før saken sendes jurist. Videre gir det god notoritet, og vil kunne gi påtalejuristen mulighet til å returnere saken umiddelbart tilbake til etterforskning dersom åpenbare etterforskingsskritt mangler, i stedet for at saken blir liggende ubehandlet en tid hos jurist for så å bli sendt tilbake etter at juristen har fått satt seg inn i saken.

I de større og mer alvorlige sakene (f. eks. voldtektssaker, saker om grov vold og familievoldssaker) var det tettere samarbeid mellom etterforsker og jurist, og god dialog underveis.

For øvrig ble det gitt uttrykk for frustrasjon over at politiet i svært begrenset grad har prioritert å etterforske bakmenn innen kategorien narkotikalovbrudd i saker med beslag, og hvor politiet sitter med informasjon, bl.a. bildemateriale, som viser unge personer som ruser seg, bilder av en stor mengde penger, og av våpen. Det er en fare for at manglende etterforskning på dette området gjør at annen kriminalitet knyttet opp mot narkotikavirksomheten ikke blir avdekket.

IV. GDE Helgeland

Geografisk driftsenhet Helgeland består av Ytre Helgelend lensmannsdistrikt (Alstahaug og Leirfjord lensmannskontor, og Herøy og Dønna lensmannskontor), Mosjøen politistasjonsdistrikt (Mosjøen politistasjon og Grane og Hattfjelldal lensmannskontor) samt Sør Helgeland lensmannsdistrikt (Brønnøysund og Vega lensmannskontorer).

a. Kriminalitetsutvikling

I perioden 01.01. – 01.10.2019 ble det registrert 1272 saker totalt (inkludert familievold). For samme perioden 2018 ble det registrert 1228 saker.

Det var en økning i antal narkotikasaker fra 142 i 2018, til 195 for samme periode 2019. For saker om vinningslovbrudd var det en liten nedgang fra 149 i 2018 til 144 samme periode 2019.

Antall registrerte voldssaker var stabilt, med 189 registrerte saker pr. 01.10.2019, og med 188 registrerte saker samme periode 2018. Tilsvarende gjelder for antall registrerte sedelighetssaker, med 49 registrerte saker i 2019, og 48 saker samme periode 2018.

b. Oppklaringsprosent

Pr. 01.10.2019 var oppklaringsprosenten generelt for alle saker ved GDE Helgeland på 64,0, hvilket er en liten nedgang fra 2018 (64,4).

I familievoldssaker lå oppklaringsprosenten på 33,3 pr. 01.10.2019, mens den for samme periode 2018 var 20,0, hvilket er en god økning. Oppklaringsprosenten for Nordland politidistrikt generelt var pr. 01.10.2019 på 29,8 i denne sakstypen.

For sedelighetssakene lå oppklaringsprosenten på 62,3, som også er en god økning fra 2018 (46,9). Oppklaringsprosenten for sakstypen generelt i Nordland var for samme periode (pr. 01.10.2019) 61,6.

c. Saksbehandlingstid

Saksbehandlingstiden for oppklarte u/18 saker ved GDE Helgeland var pr.01.10.2019 på 136 dager, hvilket er en økning fra 2018 (116 dager).

For u/18-sakene har man nå egen påtalejurist også ved GDE Helgeland, og etter 01.02.2019 har saksbehandlingstiden etter det som ble opplyst i gjennomsnitt hos etterforsker vært 39 dager, og hos jurist 7,5 dager fra registrering til påtaleavgjørelse.

I voldssaker med frist lå saksbehandlingstiden på 115 dager, hvilket er en nedgang fra 2018 (130 dager).

I saker om seksuallovbrudd (inkludert voldtekt) gikk det 274 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet pr. 01.10.2019, mens det i 2018 gikk 168 dager.

For voldtektssaker spesielt brukte driftsenheten 49 dager i pr. 01.10.2019, mot 406 dager i 2018. En saksbehandlingstid på 49 dager er meget bra, og godt innenfor riksadvokatens direktiv i mål- og prioriteringsrundskriv nr. 1/2019 om at gjennomsnittlig saksbehandlingstid i voldtektssaker ikke skal overstige 130 dager fra anmeldelse til påtalevedtak i politiet.

Saksbehandlingstiden for familievoldssakene pr. 01.10.2019 var 481 dager, hvilket er en betydelig økning siden 2018 (131 dager).

En forklaring på den økte tidsbruken i saker om seksuallovbrudd og den økte tidsbruk i familievoldssakene var at det dreier seg om et lite antall saker samlet ved driftsenheten, og at en sak med tidkrevende etterforskning ga utslag for øvrige saker innen sakskategorien.

d. Restanser

Pr. 01.10.2019 hadde GDE Helgeland en beholdning på 184 ikke påtaleavgjorte saker. Av disse var 22 eldre enn 12 måneder, mens 74 var mellom 7 og 12 måneder, og 88 saker var mellom 4 og 6 måneder.

Av det samlede antall lå 124 saker hos etterforskerne og 60 hos påtalejuristene.

e. Organiseringen av etterforskningen i GDE Helgeland – saksflyt mellom etterforsker og påtalejurist

En vesentlig forskjell mellom GDE Rana og GDE Helgeland var, slik statsadvokatene oppfattet det under inspeksjonen, at samtlige straffesaker som ble satt ut til etterforskning gikk gjennom sentrale etterforsningsledere. Dermed kunne etterforsningslederne gi føringer for hva som var etterforskingstema og hva som var aktuelle gjøremål for etterforskerne. I mange saker (særlig masse-sakene) var ikke påtalejuristene direkte involvert i en tidlig fase eller underveis i etterforskningen, men i de større og mer alvorlige sakene var påtalejuristene tidlig inne og dialogen ble beskrevet som god under veis.

Når sakene ble ansett ferdig etterforsket gikk de tilbake til etterforsningslederne, som foretok en kvalitetssikring m.t.p. om det gjensto relevante etterforskingsskritt, før saken ble sendt påtalejuristene.

På denne måte sikret man at saker ikke gikk tilbake til påtalejurist som "ferdig etterforsket" og at sakene ble liggende hos påtalejuristen før vedkommende fikk satt seg inn i saken, for så å måtte returnere den for ytterligere etterforsking, der dette ble ansett nødvendig.

Ved Mosjøen politistasjon skrev etterforskerne, slik statsadvokatene oppfattet det, notater/begrunnelser m.t.p. saksgjørelse. I Sør Helgeland lensmannsdistrikt utarbeidet etterforskerne et notat/en oppfølging til etterforsklingsleder med forslag om videre saksgang, evt. etter å ha konferert med påtalejurist. Tilsvarende praksis ble fulgt ved Ytre Helgeland lensmannsdistrikt.

Organiseringen av etterforskningen på Helgeland synes å sikre god kvalitet på og god saksflyt mellom etterforsker og jurist. Statsadvokatene har merket seg forskjellen mellom GDE Helgeland og GDE Rana på dette området, og forstår det slik at GDE Rana vil organisere seg mer likt GDE Helgeland. Statsadvokatene er i så fall enig i at det er en god ide.

V. Felles for begge driftsenheter

a. Samarbeidet med FSI

Forholdet til FSI-jurist ble beskrevet som godt, og politijuristene beskrev lettelse i porteføljen ved at FSI-jurist bl.a. tok unna en del hastesaker (som f. eks. førerkortbeslag til retten).

Forholdet til etterforskere ved FSI ble stort sett beskrevet som bra, og det ble gitt uttrykk for at FSI ga god støtte, foretok avhør i saker hvor man manglet personell lokalt, og kom med gode innspill til etterforskingsskritt.

Flere ga imidlertid uttrykk for en viss usikkerhet om når en sak var overført fra FSI til lokal GDE. Videre fremkom et ønske om at det burde være bedre notoritet over når saken ble sluppet av FSI og overført GDE. Videre ble det av enkelte etterlyst klarere retningslinjer for hvilken rolle FSI har opp mot den enkelte GDE, bl.a. med tanke på hvem som styrer det som besluttes. Enkelte påtalejurister opplevde at etterforskere ved FSI kunne forsøke å få overprøvd beslutninger f. eks. truffet av nattjourhavende om ikke å pågripe, ved å gå på dagjourhavende påfølgende dag, og be om (ny) beslutning.

Statsadvokatene bemerker at der det foreligger uenighet mellom FSI og jourhavende jurist, så bør FSI utarbeide et notat med momenter som sendes juristen for avgjørelse. Juristen bør nedtegne negative beslutninger i en BL-logg av hensyn til andre jurister som måtte komme inn i saken.

b. Påtaleledelse

Regionspåtaleleder ble beskrevet som engasjert, faglig dyktig, tilgjengelig, klar og tydelig, og til stede, også ved Mo i Rana politistasjon. Dette er også statsadvokatenes inntrykk. Påtaleleder beskrives å ha god kontroll på porteføljen til den enkelte jurist.

Det avholdes ukentlige møter med påtalejuristene i Mo og Mosjøen, hvor juristene i Mo deltar via telefon. Her kan saker tas opp til diskusjon, og hovedinnholdet i rundskriv, brev m.m. fra sentralt hold formidles.

c. Lyd- og bildeopptak av fornærmede og mistenkte i voldtektssaker

Statsadvokatene har i flere saker registrert at det ikke er tatt lyd- og bildeopptak av forklaringene til fornærmede og mistenkte bl.a. i voldtektssaker.

Det følger av riksadvokatens retningslinjer for lyd- og bildeopptak av politiforklaringer av 16.10.2009, pkt. 4.2 bokstav b), jf. nye retningslinjer for lyd- og bildeopptak i riksadvokatens rundskriv nr. 2/2016 om politiavhør, pkt. 6.6, at lyd- og bildeopptak så vidt mulig skal benyttes bl.a. ved avhør av fornærmede, mistenkte og siktede i sedelighetssaker, alvorlige voldssaker og familievoldssaker. Dersom det ikke foretas bildeopptak skal det gis en begrunnelse for dette i avhørsrapporten.

Riksadvokaten nedfeller i rundskrivet pkt. 6.6 at reservasjonen "så vidt mulig" særlig tar sikte på tilfeller hvor det av tekniske grunner er umulig eller svært vanskelig å gjøre opptak, eller hvor den som ønskes avhørt, nekter å gi forklaring med opptak.

Det ble under inspeksjonen opplyst at Mo i Rana politistasjon har teknisk rom for bildeopptak, men at man ikke konsekvent foretar bildeopptak i de aktuelle sakstyper. Det ble videre opplyst at det var noe avhengig av hvem som tar avhør, og kunnskap om bruk av utstyret.

I Mosjøen (driftsenhet Helgeland/Mosjøen politistasjon) ble det opplyst at man har utstyr og rom for lyd- og bildeopptak.

I Sør-Helgeland lensmannsdistrikt (Brønnøysund og Vega lensmannskontorer) har man nødvendig utstyr for lyd- og bildeopptak, men ikke egnede lokaler.

Ytre Helgeland lensmannsdistrikt (Alstahaug og Leirfjord, og Herøy og Dønna lensmannskontorer) har utstyr for lyd- og bildeopptak, men dårlig egnede lokaliteter.

Statsadvokatene forutsetter at de enheter som har utstyr og lokaler tilgjengelig tar i bruk lyd- og bildeopptak i.h.t. retningslinjene fra riksadvokaten, og at retningslinjene bekjentgjøres på tydelig måte for alle som kan tenkes å ta avhør i de aktuelle sakstyper som omfattes av riksadvokatens rundskriv.

Ved de enheter som har utstyr, men ikke egnede lokaler, bør man snarest tilrettelegge for at lyd- og bildeopptak kan tas. Det minnes om at temaet har vært tatt opp i møter med ledelsen i politidistriktet flere ganger, senest 22. november 2019.

d. Etterforsningsplaner

Som påpekt i tilsynsrapporten fra 2017, jf. oppsummeringen inntatt foran, involveres juristene i for liten grad på beslutningsstadiet og i det nærmere innhold i utforming og vedlikehold av etterforsningsplaner.

Ved GDE Rana ble det opplyst at politijuristene involverte seg i etterforsningsplanene, men i noe varierende grad, og at etterforsker som regel lager et utkast. I de større sakene var det god dialog m.t.p. utarbeidelse av etterforsningsplan.

Ved GDE Helgeland/Mosjøen politistasjon ble det opplyst at etterforsker lager etterforsningsplanen og konfererer med jurist i ettertid om mer skulle ha vært med. For Sør-Helgeland ble det opplyst at potensialet for økt bruk av etterforsningsplaner er stort, og at påtalejurist som regel ikke etterspør slik plan hvis den mangler.

Statsadvokatene minner om riksadvokatens direktiv om at etterforsningsplaner skal utarbeides i samarbeid mellom den påtalefaglige og politifaglige etterforskningsledelsen, jf. bl.a. riksadvokatens rundskriv nr. 1/2019 pkt. IV.2 side 5. Se dessuten riksadvokatens direktiv i brev av 08.11.2013 og 30.03.2015, samt riksadvokatens rundskriv nr. 3/2018 (Kvalitetsrundskrivet) pkt. 4.2.2 side 10.

Riksadvokatens rundskriv og retningslinjer om temaet synes kjent av nøkkelpersonell med etterforskningsansvar, og av påtalejuristene.

Statsadvokatene fikk imidlertid et inntrykk av at det var noe ulik praksis og ulik kompetanse for utarbeidelse av etterforskningsplaner ved GDE Rana, i motsetning til GDE Helgeland. Statsadvokatene bemerker her at ledelsen ved den aktuelle driftsenhet må skaffe seg oversikt over hvem som har nødvendig kompetanse, og hvem som mangler nødvendig kompetanse, for utarbeidelse og vedlikehold av etterforskningsplaner (herunder utarbeidelse av etterforskningsplaner i Indicia), og ledelsen må sørge for at nødvendig opplæring blir gitt.

Politidistriktets påtaleledelse må påse at riksadvokatens direktiver etterleves, og at påtalejuristene i større grad involverer seg i utarbeidelse og vedlikehold av etterforskningsplaner.

e. Implementering av landsdekkende prioriteringer og annen sentral informasjon om straffesaksbehandlingen

Fra oppsummeringen etter tilsynet i 2017 ble det påpekt at politidistriktet måtte iverksette tiltak for å bedre implementeringen av landsdekkende prioriteringer på straffesaksområdet. Det samme gjaldt annen sentral faglig styringsinformasjon, som f. eks. riksadvokatens rundskriv og direktiver/retningslinjer i brev m.v.

For politifaglig personell ble det opplyst at rundskriv og brev fra riksadvokaten ble sendt ut pr. e-post til enhetsledere, og at det var opp til hver enkelt å sette seg inn i det tilsendte materiale. Noe ble dessuten tatt opp i straffesaksmøter mellom etterforskningslederne, påtalejuristene og regionspåtaleleder.

Når det gjelder påtalejuristene kom det frem at hovedinnholdet i nye rundskriv og direktiver/retningslinjer fra bl.a. riksadvokaten, som ble sendt ut pr. e-post, ble tatt opp og gjennomgått, eller vist til, i de faste ukentlige møter mellom regionspåtaleleder og påtalejuristene.

Det var imidlertid, slik statsadvokatene oppfattet det, ingen kontroll eller etterspørsel om rundskriv m.m. faktisk var lest av alle. Enkelte ga også uttrykk for at det var lite tid til å sette seg inn i alt materiale som ble tilsendt.

Statsadvokatenes inntrykk er at implementering av landsdekkende prioriteringer har blitt bedre etter siste tilsyn i 2017, men at det fortsatt er rom for ytterligere tiltak for å sikre at sentrale føringer er fanget opp og forstått, f. eks. ved å avkreve en kvittering fra den enkelte for at man har lest aktuelle rundskriv/direktiv m.v.

f. Oversendelse til retten av tiltaler utferdiget av politiet iht. egen kompetanse – tidsbruk

Statsadvokatene registrerte før tilsynet i 2017 at det i mange saker hvor statsadvokatene utferdiget tiltale, og hvor politiet skulle aktorere saken, gikk lang tid før saken ble sendt fra politiet til retten med anmodning om berømmelse. Det ble derfor i tilsynsrapporten fra 2017 nedfelt at tiltalebeslutninger måtte sendes retten innen 2 uker med anmodning om berømmelse. Dette gjaldt uavhengig av om tiltalen var utferdiget av statsadvokat eller politijurist.

Når det gjelder tiltalesaker utferdiget av statsadvokat, og som skal iretteføres av politijurist, er det statsadvokatenes inntrykk, bl.a. etter stikkprøvekontroller, at oversendelse av tiltalebeslutning nå skjer raskt, og innen 2-ukers fristen som ble satt etter siste tilsyn.

I forbindelse med inspeksjonen i 2019 har statsadvokatene gjennomgått et utvalg av saker hvor politiet har utferdiget tiltale i.h.t. egen kompetanse, og sett på tidsbruken fra tiltaleuttak til oversendelse til retten for berømmelse.

Ved GDE Rana var 13 saker sendt retten med anmodning om berømmelse samme dag som tiltalen var utferdiget. Dette er meget tilfredsstillende, og godt innenfor lovkravet slik det er forstått i straffeprosessloven § 262 om at en tiltalebeslutning skal sendes retten "så snart tiltale er tatt ut" (Bjerke/Keiserud/Sæther, straffeprosessloven, kommentarutgave 4. utgave bind II side 977 pkt. 2). I en sak gikk det 18 dager og i en sak 2 dager før saken ble sendt retten for berømmelse.

Ved GDE Helgeland var 13 saker sendt retten med anmodning om berømmelse samme dag som tiltale ble utferdiget, 1 sak sendt etter 2 dager, og 1 sak etter 14 dager. Dette er også meget tilfredsstillende, og innen de frister som er satt av statsadvokatene.

g. Klagesaker med siktet og omgjøringsfrist

Statsadvokatene har gjennom straffesaksbehandlingen erfart at noen saker med klage over henleggelse hvor det har vært en (eller flere) siktet, og hvor det løper frist for eventuell omgjøring av beslutning om å frafalle en påbegynt forfølgning (straffeprosessloven § 59 a fjerde ledd annet punktum), ikke alltid blir fanget opp i politiet. Resultatet har da blitt at saken(e) ble sendt inn til statsadvokatene etter at fristen for omgjøring var løpt ut. Klager lider da et rettstap idet klagen ikke blir realitetsbehandlet.

Ved GDE Rana ble det opplyst at man har gode rutiner for å merke klagesakene i BL. Det var imidlertid statsadvokatenes inntrykk at det ikke alltid gikk klart frem av BL at klagesaken gjaldt siktet med omgjøringsfrist.

For GDE Helgeland var det, slik statsadvokatene oppfattet det, ingen rutine for håndtering av klagesaker f. eks. i.f.m. feriefravær eller andre lengre fravær hos påtalejurist (sykdom, kurs m.m.). Klagen ble ført i BL og merket klagesak, men ikke at det gjaldt klagesak med omgjøringsfrist. Det kunne derfor være vanskelig, både for en tilstedeværende saksansvarlig påtalejurist, med en ellers fyldig innkurv, å fange opp saken, og for den som hadde vært fraværende og var kommet tilbake f. eks. etter ferie.

Statsadvokatene anbefaler at det etableres gode rutiner for å fange opp klagesaker med siktet, og omgjøringsfrist. Dette kan f. eks. løses ved at kontorstøtte, som formentlig mottar post og registrerer saker, ikke "bare" fører klagen inn i BL, men tar kontakt med den saksansvarlige påtalejurist (om vedkommende er til stede) eller en annen tilstedeværende jurist (uavhengig av om vedkommende er saksansvarlig) for å få avklart om det har vært noen siktet i saken, og om det løper noen omgjøringsfrist, evt. når den løper ut. Ved feriefravær må det også være rutiner for at en tilstedeværende jurist håndterer klagesaken i den saksansvarliges fravær.

h. Kontorstøtte (administrativ støtte)

Det ble opplyst at påtalejuristene både ved GDE Rana og GDE Helgeland nå har god kontorstøtte i straffesaksarbeidet, hvilket er en forbedring siden siste tilsyn. Påtalejuristene får dermed bedre tid til å løse de faglige oppgaver.

i. Purringer og orienteringer til fornærmede om sakens utvikling

I tilsynsrapporten fra 2017 ble det innskjerpet at politiet innen rimelig tid måtte svare opplysende på skriftlige henvendelser fra statsadvokat, profesjonelle aktører og involverte i saker.

Statsadvokatenes hovedinntrykk nå er at skriftlige henvendelser herfra besvares raskt og med en god redegjørelse for det som etterspørres.

Når det gjelder svar på henvendelser fra profesjonelle aktører og involverte ble det under inspeksjonen nå opplyst at påtalejuristene som regel tar hånd om dette. Statsadvokatenes inntrykk er at dette har blitt bedre, bl.a. ved at det kommer færre henvendelser hit fra profesjonelle aktører om status i saker som befinner seg i politiet under etterforskning.

j. Saker om økonomiske lovbrudd

Statsadvokatene fikk i forkant av inspeksjonen en henvendelse fra skatteetaten med oversikt over saker som lå til behandling ved GDE Rana og GDE Helgeland, og hvor skatteetaten etterlyste status.

De aktuelle saker ble nevnt under inspeksjonen. GDE Rana og GDE Helgeland har nylig tilsatt (felles) øko-jurist, og ville ta tak i sakene så snart som mulig. De aktuelle saksnummer/saker var:

- 14181076
- 14505427
- 14385980
- 14613965
- 14198652
- 14271411
- 14670568, og
- 14088830, jf. 14659863

k. Utvalgte saker med tilrettelagte avhør

Statsadvokatene har i etterkant av inspeksjonen gjennomgått 19 saker om seksuelle overgrep og mishandling i nære relasjoner hvor det var tatt tilrettelagt avhør.

10 av sakene var henlagt, 1 sak hadde resultert i dom, og 1 sak var avgjort ved forelegg (nedsubsumering fra mishandling i nære relasjoner til kroppskrenkelse). Øvrige saker var fortsatt under etterforskning.

Statsadvokatenes hovedinntrykk er at politiet i de aktuelle sakene hadde foretatt noen relevante undersøkelser etter anmeldelse og før tilrettelagt avhør (for å få "avklart" eller "bekreftet" en mistanke). Utførte etterforskingsskritt i de avgjorte sakene ble vurdert tilfredsstillende. Fremdriften i etterforskningen for øvrig ble også vurdert tilfredsstillende.

Det ble i flere av sakene ikke registrert noen etterforskningsplan, men i noen av disse sakene var det utarbeidet en arbeidslogg. I enkelte saker lå det etterforskningsmessige vurderinger foretatt av FSI.

En sak var henlagt med åpenbart uriktig henleggelseskode (sak 14791848). Saken gjaldt seksuell handling med barn under 16 år, og det var bl.a. foretatt tilrettelagt avhør. Saken var henlagt med kode 016 som "avgjort utenfor straffesak". Ettersom det er foretatt straffeprosessuell etterforskning kan saken ikke henlegges "utenfor straffesak".

Politiet pålegges å gjennomgå saken på ny, og å treffe ny beslutning om henleggelse med valg av riktig henleggelseskode. Statsadvokatene ber om å bli underrettet om den nye påtaleavgjørelsen.

VI. Oppsummering og forbedringspunkter i årets tilsyn

Statsadvokatenes hovedinntrykk er at de to driftsenhetene har engasjerte og mange flinke medarbeidere så vel innen etterforskningsfunksjonen som påtalefunksjonen.

Av punkter hvor det, etter vår oppfatning, fortsatt er rom for forbedring nevnes:

- Påtalejuristene bør involveres mer i utarbeidelse og vedlikehold av etterforskningsplaner i de sakstyper hvor riksadvokaten har pålagt bruk av etterforskningsplaner, jf. riksadvokatens retningslinjer i brev av 8. november 2013 og 30. mars 2015.
- Det bør være enda bedre notoritet over beslutning (negativ eller positiv) av hvorvidt det er grunnlag for etterforskning ved tilrettelagt avhør.
- Man bør utarbeide rutiner for oppfølging av at landsdekkende prioriteringer og annen sentral styringsinformasjon av betydning for straffesaksbehandlingen rent faktisk er lest av de som får materiale tilsendt (så vel påtalejurister som annet personell med sentral funksjon innen straffesaksbehandlingen, f. eks. etterforskningsledere).
- Avhør av fornærmede og mistenkte i sedelighetssaker, alvorlige voldssaker og saker om mishandling i nære relasjoner, må tas opp med lyd- og bildeopptak, jf. riksadvokatens rundskriv nr. 272016 pkt. 6.6. og riksadvokatens retningslinjer 16. oktober 2009 pkt. 4.2 bokstav b).
- Samhandlingen (saksflyten) mellom etterforsker og påtalejurist ved GDE Rana bør forbedres ved at saker går via etterforskningsleder. Etterforsker bør også utarbeide en arbeidslogg eller et notat med oversikt over hva som er utført av etterforskning, hva som evt. gjenstår og hva som evt. ikke er gjort, og hvorfor.

Bodø, 13. desember 2019

Erik Thronæs

Thor Erik Høiskar

Gjenpart:
Riksadvokaten
Politidirektoratet